

Clusius College

Anti-pestprotocol

Clusius College

Elzenlaan 2
1613 VP Grootebroek

Anti-pestcoördinatoren:

- *Alje Wiltenburg*
- *Gerline Bakker*

Inhoud

Voorwoord	2
Begripsbepalingen	3
Preventie	4
Preventie digitaal pesten.....	4
Communicatie	5
Wat u mag verwachten van de docenten op onze school?	5
Wat wordt van u als ouder verwacht?	5
Wat wordt er van de leerlingen verwacht?.....	5
Redenen om pesten aan te pakken en om te buigen naar respectvol gedrag	6
Vormen van pesten zijn:.....	6
Vormen van digitaal pesten zijn:	6
Signalen van een gepest kind kunnen zijn:	6
Andere signalen voor de leerkracht kunnen zijn:.....	6
Achtergrond en pestrollen	7
De werkwijze die wij hanteren wanneer er pestsignalen zijn.....	8
Herstelrecht.....	11
Herstelrecht-vragen:	11
(ouders van) gepeste kinderen.....	12
Digitaal pesten.....	12

Voorwoord

Dit anti-pestprotocol heeft als doel: “Alle leerlingen moeten zich in hun schoolperiode veilig voelen, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen”. Door regels en afspraken zichtbaar te maken kunnen leerlingen en medewerkers, als er zich ongewenste situaties voordoen, elkaar aanspreken op deze regels en afspraken. Dat vraagt wel, dat wij de leerlingen leren zich assertief op te stellen. Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen stellen we alle leerlingen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan!

Sinds 1 januari 2006 is het wettelijk verplicht om als school een zorgplan te hebben. Deze is, met de invoering van het Passend Onderwijs in augustus 2014, gewijzigd in het ondersteuningsprofiel. Een onderdeel van dit profiel is een anti-pestprotocol. Het anti-pestprotocol geeft leerlingen, medewerkers en ouders duidelijkheid over hoe gehandeld wordt in het geval van respectloos gedrag op school. Wij vinden het als school heel belangrijk dat leerlingen elkaar respecteren en dat pesten wordt voorkomen. Op deze manier dragen de leerlingen deze waarde in de toekomst met zich mee. Door het gebruik van de Kanjertraining (www.kanjertraining.nl) maken we de leerlingen vaardiger in het oplossen van (kleine) conflicten, zodat deze minder vaak voorkomen tijdens het pauzes, de gymlessen en in de klas.

Dit anti-pestprotocol is tot stand gekomen met veel input van Theo Klungers. Hij is de trainer voor het Clusius College op het gebied van anti-pestcoördinatie. Hij is tevens pestdeskundige bij Posicom (www.posicom.nl) sinds 1996. Wij zijn Theo Klungers dankbaar voor het beschikbaar stellen van het door hem beproefde anti-pestprotocol.

Begripsbepalingen

Plagen

Je kunt van plagen spreken, als beide partijen even sterk zijn, en er niet echt gesproken kan worden van een slachtoffer en een dader. Plagen zie je vaak bij mensen die elkaar wel mogen. Het kan een steekspel met woorden zijn, of elkaar voor de gek houden. De plager heeft niet de intentie om de geplaagde te beschadigen. Tussen kinderen, zeker in de bovenbouw en in het voortgezet onderwijs, zie je hetzelfde patroon ontstaan. Humor (echte!) staat hierbij centraal.

Ruzie / conflict

Ruzie maken wordt door kinderen en ouders nog wel eens benoemd als pesten. Hoewel een ruzie geen pesten is, kan een niet goed opgeloste ruzie soms wel tot pesten leiden. Een ruzie is een conflict tussen mensen over een behoefte of over wat rechtvaardig is.

Pesten

Pesten is (psychisch, fysiek of seksueel) systematisch geweld van een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van één of meer klasgenoten / schoolgenoten, die niet in staat is / zijn zichzelf te verdedigen, met als gevolg dat die persoon buiten (een deel van) de groep komt te staan.

Plagen wordt pesten

Plagen wordt pesten als de geplaagde aangeeft een bepaalde actie en / of woorden onprettig te vinden en de plager toch doorgaat.

Mediation

In het Anti-pestprotocol wordt gesproken over mediation. De mediationstappen die we op school toepassen zijn:

1. Wat is er gebeurd, volgens beide leerlingen (verhaal laten doen)
2. Welk gevoel leverde dat bij beiden op.
3. Wat is de behoefte nu (voor beide leerlingen)
4. Oplossingen en afspraken maken die voor beiden zinvol en aanvaardbaar zijn
5. Evaluatiemomenten afspreken, als dat nodig is.

Preventie

De aanpak van onze school is in eerste instantie gericht op het voorkomen van respectloos gedrag op school. Er zijn omgangsregels opgesteld, welke zijn vastgelegd in de gedragscode van het Clusius College, te vinden op de website www.clusius.nl, onder het kopje 'veiligheid en sfeer'.

Daarnaast doet onze school met behulp van de Kanjerlessen aan preventie. De mentoren van leerjaar 1 en 2 zijn hiervoor gecertificeerd en volgen herhalingstrainingen. Binnen de Kanjertraining leren de leerlingen respect te hebben voor elkaar en elkaar complimenten te geven. Het vertrouwen tussen de leerlingen onderling en de docenten willen wij bevorderen door het houden van groeps gesprekken, samenwerken en het bevorderen van de zelfstandigheid. De kernpunten in deze aanpak zijn:

1. De Kanjerafspraken.
2. You give, you get. Ga respectvol met elkaar om.
3. Work with pleasure. Draag bij aan een plezierig leer- / werkomgeving.
4. Feel safe. Iedereen hoort zich veilig te voelen.
5. Think Green. Draag bij aan een nette, duurzame, omgeving.
6. Hulp in de vorm van een maatje/buddy/tutor (bemiddeling).
7. Duidelijk schoolbeleid (zie Schoolgids).

Een ander onderdeel van de Kanjertraining is het afnemen van Kanjerlijsten. Het doel van de Kanjervragenlijst is het in kaart brengen en volgen van gedrag, de zelfwaardering en de intentie van leerlingen van leerjaar 1 en 2 in de schoolse situatie. Op onze school wordt de Kanjertraining gecoördineerd door de ondersteuningscoördinator. Voor meer informatie over de Kanjertraining verwijzen wij u naar www.kanjertraining.nl.

Preventie digitaal pesten

Gebruik van mobiele telefoon en iPod op school (Schoolgids):

- Het is niet toegestaan onder schooltijd tijdens de lessen gebruik te maken van de mobiele telefoon, behalve na toestemming van de leerkracht.
- Het maken van foto's met een mobiele telefoon is verboden, anders dan na uitdrukkelijke toestemming van de leerkracht bij excursies en /of uitstapjes.
- Bij de aanvang van de lessen bergen de leerlingen hun mobiele telefoon op in hun kluisje of de telefoentas die in elk lokaal hangt.
- Via ouderavonden en/of artikelen in de Nieuwsbrief ouders adviseren over de omgang van kinderen met het internet.
- Het is niet toegestaan om in de school te bellen. Leerling mogen dit tijdens de pauze uitsluiten op het schoolplein.

Communicatie

Een goede samenwerking en communicatie tussen school en gezin is erg belangrijk. Je kunt hier dan ook een groot voordeel behalen. Daarom wordt hieronder beschreven wat u van ons als school kan verwachten en wat wij van u en uw kinderen verwachten.

Wat u mag verwachten van de docenten op onze school?

U mag verwachten dat de leerkrachten van de school respectvol omgaan met uw kind en met u als ouder. U mag verwachten dat de leerkrachten onderling respectvol met elkaar omgaan. Zij zijn zich bewust van het gezegde: "een goed voorbeeld doet goed volgen." Het voorbeeldgedrag van de docent nodigt leerlingen uit om over te stappen naar de wereld van wederzijds respect. Doet zich een probleem voor op school, dan mag u van de docenten verwachten dat zij daarmee oplossingsgericht aan de slag gaan. De docenten hebben u nodig om tot een goede oplossing te komen, die goed is voor uw kind, maar ook voor de andere kinderen, hun ouders, de docent, de school en de buurt.

Wat wordt van u als ouder verwacht?

Het oplossen van conflicten tussen kinderen is zelden een probleem, als op basis van het voorgaande met elkaar wordt overlegd. Van de ouders wordt verwacht dat zij zich aan de volgende vuistregels houden:

- U spreekt in het bijzijn van uw kind niet negatief over andermans opvoeding en andermans kind.
- Dat doet de school ook over u en uw kind.
- U spreekt met respect over de docenten, dit doet de docent ook over u.
- Als u zich zorgen maakt om het welzijn van uw kind, of het welzijn van andermans kind, dan overlegt u met de vertrouwenspersoon, ondersteuningscoördinator, teamleider of directeur. Uitgangspunt daarbij is dat u in gesprek gaat met het doel een oplossing te zoeken die goed is voor u en uw kind, maar ook goed is voor de andere kinderen. De school is hierin uw medestander.

Wat wordt er van de leerlingen verwacht?

Wij verwachten van de leerlingen dat zij eerst het conflict zelf proberen op te lossen. Als medeleerlingen vervelend doen blijf dan rustig en laat je niet op de kast jagen. Vraag indien nodig, hulp aan de docent / mentor.

Samengevat: Bij problemen van pesten of agressie zullen de docenten, directie en ouders hun verantwoordelijkheid nemen en overleg voeren met elkaar, met het doel een goede oplossing te vinden die ook in de toekomst houdbaar is. Voorbeeldgedrag van docenten en ouders is daarbij van groot belang!

Redenen om pesten aan te pakken en om te buigen naar respectvol gedrag

1. Het is traumatisch voor het gepeste kind en sommige omstanders
2. De sfeer in de klas wordt slecht
3. De schoolresultaten worden minder
4. De kinderen leren verkeerd sociaal gedrag aan
5. Elk kind moet zich veilig kunnen voelen

Vormen van pesten zijn:

- Buitengesloten worden
- Negeren
- Roddelen
- Belachelijk maken
- Uitlachen en schelden
- Spullen afpakken of kapot maken
- Achtervolgen en bedreigen
- Slaan, schoppen, duwen en porren

Vormen van digitaal pesten zijn:

- (Anonieme) berichten sturen via SMS, Whatsapp, instagram en vergelijkbare apps
- Schelden, roddelen en bedreigen via computer of mobieltje
- Foto's van mobieltjes op internet plaatsen
- Privé-gegevens op een site plaatsen
- Wachtwoorden misbruiken
- Haatprofielen aanmaken

Signalen van een gepest kind kunnen zijn:

- Zij lijken vaak geen vrienden te hebben
- Ze worden vaak als laatste gekozen
- Ze hebben geen zin om naar school te gaan
- Ze proberen vaak dichtbij de docent te blijven
- Ze vertonen gedrag dat op klikken kan lijken
- Ze zijn angstig en onzeker
- Zij zien er bang, neerslachtig en huilerig uit
- De schoolresultaten verminderen
- Ze vertonen volgzaam gedrag (worden daar vervolgens mee gepest)
- Proberen af te kopen met geld of snoep
- Ze vertonen bangig gedrag of agressief gedrag

Andere signalen voor de leerkracht kunnen zijn:

- Piepen en zuchten van klasgenoten
- Bij de pauzesurveillant blijven staan
- Ongrijpbaar computergedrag (bv. klikt sites weg als docent in de buurt komt of draait scherm wanneer zij voor een computer zit)

Het is belangrijk om als ouder / docent signalen te onderkennen die door een gepest kind worden afgegeven omdat kinderen niet altijd vertellen dat ze worden gepest. Redenen hiervoor kunnen zijn:

- Het is een geleidelijk proces van plagen naar pesten
- Teleurstelling en schaamte gevoelens om ouders er over te vertellen
- Angst voor een beschuldiging (“Waarom zeg je niets terug?”)
- De problemen worden groter als er over gesproken wordt: “Klikspaan!”.
- Niet mogen vertellen v/d pester (bedreiging)

Achtergrond en pestrollen

Bij pestgedrag is er zelden alleen sprake van een gepeste leerling en een pestende leerling. Het is een groepsproces. We onderscheiden een aantal rollen in dit groepsproces:

- Pester
- Meeloper
- Toekijker
- Gepeste
- Helper

De eerste drie genoemde rollen zorgen dat het pestgedrag bestaat, doorgaat, wordt aangemoedigd en wordt gedoogd. De helper probeert het pestgedrag te stoppen en de gepeste te steunen en de gepeste leerling wordt vaak gezien als het slachtoffer.

Op het Clusius College gaan we er vanuit dat het iets genuanceerder ligt dan dat. Bij het woord ‘slachtoffer’ wordt vaak gedacht dat deze geen invloed meer heeft op wat er gebeurt en hoe het in de toekomst zal verlopen. Alsof een slachtoffer zielig is en altijd slachtoffer zal blijven. Wij geloven dat ook iemand die gepest wordt geen slachtoffer is en ook de middelen en handvatten heeft en moet krijgen om uit de rol van gepeste te stappen.

Net zoals de pester niet alleen maar als ‘dader’ kan worden gezien. Ook iemand die pest heeft misschien geen andere manier om met mensen om te gaan en zal middelen en handvatten krijgen om uit de rol van pester te stappen.

De werkwijze die wij hanteren wanneer er pestsignalen zijn

Stap 1: Hebben we te maken met ruzie of pesten. Bij ruzie gaat het om verschillende belangen. Bij pesten kan het ook om verschillende belangen gaan, maar is ook de intentie bij de pester aanwezig de gepeste fysiek en / of mentaal te beschadigen. Hieronder de stappen bij een voortslepende ruzie / 1e signalen van pesten:

➤ Inlichten mentor
➤ Inlichten ouders➤ mediation (zie begripsbepaling)<ul style="list-style-type: none">○ Verwerken oud-zeer veel aandacht geven, bepalen waar het werkelijk om gaat➤ Afloop mediation (zie begripsbepaling) met ouders bespreken. | <p>door docenten /
personeel /
medeleerlingen
mentor
mentor

mentor</p> |
|---|---|

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de conflicthebbers (let ook op lichaamstaal) zijn we klaar en anders gaan we verder met...

➤ Afspraken maken om nieuwe ruzies te voorkomen en daarop een belonings- en sanctiesysteem te zetten.	mentor

Stap 2: Als pesten is vastgesteld

➤ Pestregistratie formulier in laten vullen
➤ mediation tussen pester en gepeste<ul style="list-style-type: none">○ Wat is er gebeurd, volgens beide leerlingen (verhaal laten doen)○ Welk gevoel leverde dat bij beiden op.○ Wat is behoefte nu (voor beide leerlingen)○ Oplossingen en afspraken maken die voor beiden zinvol en aanvaardbaar zijn○ Evaluatiemomenten afspreken, als dat nodig is. | <p>anti-
pestcoördinator
mentor</p> |
|---|---|

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste (let ook op lichaamstaal) zijn we klaar, lichten we alle betrokkenen in en anders gaan we verder met...

➤ Sociogram en leerlingenvragenlijst af te nemen ○ 1x leerling, 1x ouder, 1x mentor / docent➤ Aan kinderen te vragen pesten aan te geven bij de mentor / vertrouwenspersoon➤ Alle ouders vragen pesten te melden➤ Pauze surveillanten en lesgevende docenten pesten te laten melden aan de mentor.	<p>anti-
pestcoördinator</p> |
|--|----------------------------------|

Stap 3: Als het pesten doorgaat

Wanneer het (pest)gedrag is gesignaleerd worden de volgende stappen (acties) ondernomen:

➤ Direct melding naar ouders van gepeste en pester/meelopers dat er een peestsituatie is➤ Mediationgesprek ○ Alle betrokken ouders informeren over de afloop en de afspraken m.b.t. het mediationgesprek.○ Evaluatiecyclus vastleggen○ Voortgang met het ondersteuningsteam bespreken en vastleggen.	mentor anti-pestcoördinator

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste (let ook op lichaamstaal) zijn we klaar, lichten we alle betrokkenen in en anders gaan we verder met...

➤ Aanspreken ouders van pesters en meelopers op het gedrag aan hun kind, want niet alleen voor gepeste, maar ook voor pesters en meelopers is de situatie niet gezond. Het pesten moet stoppen.	anti-pestcoördinator

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste (let ook op lichaamstaal) zijn we klaar, lichten we alle betrokkenen in en anders gaan we verder met...

➤ Bestrafen van pestgedrag plus gesprek na schooltijd en ouders informeren.➤ Wekelijks een gesprek over de goede momenten (band aanhalen / verstevigen, vaak willen kinderen wel stoppen voor jou als docent).➤ Groepsoefeningen doen om de groepsbinding te versterken (oefeningen van vertrouwen).	<p>anti-pestcoördinator
i.o.m. teamleider
en mentor
i.o.m. anti-pestcoördinator,
mentor of
teamleider
kanjertrainer van
de groep</p> |
|--|--|

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste (let ook op lichaamstaal) zijn we klaar, lichten we alle betrokkenen in en anders gaan we verder met...

Stap 4: Wanneer er geen (directe) verbetering zichtbaar is

➤ Ouders en kind duidelijk maken, dat pesten nu gaat leiden tot timeout en als dat ook niet zal werken, dat de school dan tot schorsing zal overgaan. Dit gesprek wordt gevoerd door de teamleider en mentor en eventueel de ondersteuningscoördinator.➤ Therapie aankaarten.➤ Wekelijks een gesprek over de goede momenten (band blijven aanhalen / verstevigen, vaak willen kinderen wel stoppen voor jou als docent).	<p>teamleider en mentor</p> <p>teamleider of ondersteuningscoördinator
i.o. anti-pestcoördinator,
mentor of teamleider</p> |
|--|--|

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste (let ook op lichaamstaal) zijn we klaar, lichten we alle betrokkenen in en anders gaan we verder met...

Stap 5: Er zijn duidelijke signalen dat de veiligheid op de school niet kan worden gegarandeerd

- Tijdelijke overplaatsing / time-out van de pester naar een andere klas om de eigen klas veiligheid te bieden zodat ze zich durven te uiten. | teamleider

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste (let ook op lichaamstaal) zijn we klaar, lichten we alle betrokkenen in en anders gaan we verder met...

Stap 6: Wanneer er geen (directe) verbetering zichtbaar is

- Schorsing van de pester en als ouders zich onttrekken aan hun verantwoordelijkheid kan overwogen worden een melding Veilig Thuis (voorheen algemeen meldpunt kindermishandeling) te doen. Denk aan overleg met bestuur. | directeur
- De reden van schorsing bespreken met de klas. Opletten dat de klas niet de gepeste de schuld gaat geven!!!! | mentor
- Als de pester weer in de klas komt, indien nodig (bescherming gepeste) de leerling zich voor schooltijd eerder laten melden en later laten vertrekken. Het is niet erg om dit voor de pester zo gezellig mogelijk te maken, want dat voorkomt teveel wrokgevoelens en kan de band met de docent verstevigen. Als pester aangeeft, dat dit niet meer nodig is, kan hem / haar dit vertrouwen geschonken worden. | anti-pestcoördinator

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste (let ook op lichaamstaal) zijn we klaar, lichten we alle betrokkenen in en anders gaan we verder met...

Stap 7: Er zijn duidelijke signalen dat de veiligheid op de school niet kan worden gegarandeerd

- Verwijdering van school volgend de juiste juridische procedures. | directeur
- Eventueel nog exit gesprek leerling en ouders. | directeur, anti-pestcoördinator en mentor

Bij schorsing en / of verwijdering nauwkeurig de juridische regels volgen!!!!

Herstelrecht

Herstelrecht is de tegenhanger van strafrecht. Bij het tegengaan van pestgedrag kan het zo zijn dat het Clusius College meent dat pesters en meelopers niet meteen straf zouden moeten krijgen, maar eerst het recht hebben om hun fouten te herstellen. Dit bieden wij leerlingen aan die pestgedrag of meeloopgedrag vertonen.

Zeer belangrijk bij het herstelrecht is dat de 'daders' hiervoor kiezen en weten wat het inhoudt. Het herstelrecht is 'slachtoffergericht, wat wil zeggen dat de pester(s) en meeloper(s) in geen geval ruimte krijgen om het gebeurde te bagatelliseren, ontkennen of verdedigen. Herstelrecht is echt een manier om een andere wending aan een gebeurtenis te geven, waarbij de dader(s) fouten herstellen omdat ze dat willen.

Kiezen pester(s) ervoor om een gebeurtenis te bagatelliseren, ontkennen of verdedigen, dan kan er geen sprake zijn van het inzetten van herstelrecht.

Herstelrecht heeft een plaats binnen het pestprotocol in de stappen 1 en 3. Wanneer de mentor meent dat een pester of meeloper baat heeft bij een aanpak op basis van herstelrecht, overlegt de mentor met het ondersteuningsteam team of de anti-pest coördinator over de precieze aanpak en inzet hiervan.

Herstelrecht-vragen:

Een herstelrechtgesprek vindt altijd plaats met de gepeste, één pester of meeloper tegelijk, de mentor en de anti-pestcoördinator of iemand van het ondersteuningsteam erbij.

Slachtoffer	Pester
Deze vragen kunnen jou helpen om verder te gaan nadat je schade of last hebt ondervonden van het gedrag van een ander.	Als jij wordt aangesproken op jouw gedrag, kunnen deze vragen je helpen het probleem dat je hebt veroorzaakt, op een goede manier op te lossen.
<i>Wat is er gebeurd?</i>	
<i>Wat ging er door je heen toen dit gebeurde?</i>	
<i>Welk effect heeft de gebeurtenis op jou en je omgeving gehad?</i>	
<i>Wat is het meest nare voor je?</i>	
	<i>Waarom deed je wat je deed? Hoe denkt je nu over wat je gedaan hebt? Waar heb je het meeste spijt van?</i>
<i>Wat moet de dader jou aanbieden om wat er gebeurd is goed af te kunnen ronden en weer met elkaar verder te kunnen?</i>	<i>Wat kun jij doen om de schade die je hebt toegebracht te herstellen en weer met elkaar verder te kunnen?</i>

(ouders van) gepeste kinderen

Indien het gepeste kind niet durft op te komen voor zichzelf of assertief-onvriendelijk op komt voor zichzelf, en / of als het kind te weinig zelfvertrouwen (meer) heeft, groepscode niet doorziet, dan kan bij de ouder een buitenschoolse SEO-training (sociaal- emotionele ontwikkeling) of een buitenschoolse therapie worden aangekaart, om het kind te leren vriendelijk-assertief voor zichzelf op te komen, groepscode te leren ontcijferen en toe te passen en zelfvertrouwen te herwinnen.

Digitaal pesten

Het digitaal pesten gebeurt meestal in buitenschoolse situaties maar dit gaat vaak samen met pesten in de "echte wereld". Zoals al eerder vermeld mogen de kinderen tijdens de lessen niet op social media (Facebook, Twitter, enz.). Wanneer er door kinderen of ouders wordt gemeld dat er sprake is van digitaal pesten worden de ouders van de pesters hiervan altijd op de hoogte gesteld. Verder worden de stappen gevolgd zoals deze zijn opgenomen in het protocol.

School maakt gebruik van een aantal tips tegen digitaal pesten:

- Vertel aan je ouders dat cyberpesten plaats vindt. Het is nooit jouw schuld dat een ander iets vervelends naar jou toestuurt op internet. Niemand heeft het recht om jou te pesten!
- Voor de ouders: sommige jongeren vertellen niet dat ze gepest worden via internet, omdat ze bang zijn dat ze niet meer mogen internetten. Maak duidelijk, dat uw kind gewoon mag blijven internetten!
- Bewaar alles wat met pesten te maken heeft op je computer als bewijsmateriaal.
- Reageer niet op het cyberpesten. Ook niet gaan terugschelden.
- Blokkeer mensen die jou pesten op internet.
- Bij vervelende YouTube filmpjes lees de tips op de politiesite <http://www.vraaghetdepolitie.nl/sf.mcgi?193>. Als je aangifte wilt doen, doe dan eerst aangifte, voordat je het filmpje door YouTube laat verwijderen (i.v.m. bewijsmateriaal).
- Meld (internet)pesten van medeleerlingen op school. Overleg met je ouders en school over de te nemen stappen. Spreek af wie wat gaat doen en zet dit zwart op wit.